

УДК 351.71.45

Л. О. Мармуть,

д. е. н., професор, професор кафедри економіки,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-0880-524X>

О. В. Перчук,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-64844-7011>

С. Т. Девко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3068-6387>

Р. С. Вовченко,

к. е. н., викладач кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-8713-2988>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.24.22

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАСОБАМИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ

L. Marmul,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economics,

Hryhorii Skovoroda University of Pereiaslav

O. Perchuk,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation

and Business Management, Hryhorii Skovoroda University of Pereiaslav

S. Devko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting,

Taxation and Business Management, Hryhorii Skovoroda University of Pereiaslav

R. Vovchenko,

PhD in Economics, Lecturer of the Department of Accounting, Taxation and Business Management,

Hryhorii Skovoroda University of Pereiaslav

IMPROVEMENT OF ACCOUNTING AND TAX ADMINISTRATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES BY MEANS OF INTERNAL CONTROL AND AUDIT

Предметом статті є здійснення контролю та аудиту обліку й адміністрування податків аграрних підприємств як інструментів їх удосконалення. Метою статті є використання функцій, джерел та можливостей і процедур для виявлення недоліків, помилок і зловживань та їх попередження й уникнення і на цій основі — покращення, підвищення ефективності й гармонізації обліку та адміністрування. Встановлено, що процедури внутрішньогосподарського контролю й аудиту поширюються не тільки на облік і адміністрування податків, але практично на всі сфери діяльності аграрних підприємств. Це значно збільшує їх регуляторні можливості як інструментів та складників управління діяльністю. Обґрунтовано, що на удосконалення обліку та адміністрування податків засобами контролю й аудиту спи-

рається на виконання їх основоположних функцій, здійснення процедур, використання сукупності первинних та накопичувальних облікових документів, нормативно-законодавчу базу. Виявлено, що увагу перевіряючих привертають не лише податки, але й нарахування заробітної плати, додаткові і преміальні виплати, але й витрати, доходи та інші складники й показники діяльності аграрних підприємств. Це дозволяє здійснювати неупереджені та справедливі висновки щодо стану обліку й адміністрування, їх проблеми та вузькі місця. Зроблено висновки про найбільш часті й типові помилки і зловживання та причини їх виникнення, отже, й про засоби попередження та уникнення. Також вказано на посилення важливості інформації та її джерел у здійсненні внутрішньогосподарського контролю й аудиту.

As a rule, improving the accounting and tax administration of agricultural enterprises is based on optimizing the regulatory and legal framework. However, control over accounting and tax accruals and receipts, their audit and inspections are also of great importance. In addition, internal control has other important tasks and plays a significant role in the overall management system of agricultural enterprises. It allows to correct negative manifestations, problems, trends, timely respond to accounting and administration errors and correct them. Also, internal control can cover all economic activities of enterprises; all phases of agricultural reproduction — supply, production, sales of finished products and all types of activities of employees related to the reproduction process. This significantly increases its importance as a management tool. The subject matter of the article is control and audit of accounting and tax administration of agricultural enterprises as tools for their improvement. The purpose of the article is to use functions, sources and opportunities and procedures to identify shortcomings, errors and abuses, and to prevent and avoid them, and on this basis — to improve, increase the efficiency and harmonize accounting and administration. It is established that internal control and audit procedures apply not only to tax accounting and administration, but also to virtually all areas of agricultural enterprises' activities. This significantly increases their regulatory capabilities as tools and components of business management. It is substantiated that the improvement of tax accounting and administration by means of control and audit is based on the fulfillment of their fundamental functions, implementation of procedures, use of a set of primary and cumulative accounting documents, and the regulatory and legislative framework. It was found that the attention of inspectors is drawn not only to taxes, but also to payroll, additional and bonus payments, as well as expenses, income and other components and indicators of agricultural enterprises. This allows us to draw unbiased and fair conclusions about the state of accounting and administration, their problems and bottlenecks. Conclusions are drawn about the most frequent and typical errors and abuses and the reasons for their occurrence, and thus about the means of prevention and avoidance. The author also points out the increasing importance of information and its sources in the implementation of internal control and audit.

Ключові слова: внутрішньогосподарський контроль, облік, аудит, адміністрування, податки, підприємства, удосконалення, ефективність, діяльність.

Key words: internal economic control, accounting, audit, administration, taxes, enterprises, improvement, efficiency, activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Як правило, удосконалення обліку та адміністрування податків аграрних підприємств спирається на оптимізацію нормативно-законодавчого забезпечення. Але велике значення має і контроль за обліком і нарахуваннями та надходженнями податків, їх аудит і перевірки. Крім цього, внутрішньогосподарський контроль має й інші важливі завдання та відіграє значну роль в системі управління аграрними підприємствами загалом.

Саме він дозволяє корегувати негативні прояви, проблеми, тенденції, своєчасно реагувати на помилки обліку й адміністрування та виправляти їх. Також внутрішньогосподарський контроль може охоплювати всю господарську діяльність підприємств; всі фази аграрного відтворення — постачання, виробництво, збут готової продукції та всі види діяльності працівників, пов'язані з відтворювальним процесом. Це значно збільшує його значення як інструменту управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Необхідно зазначити, що зміст та види контролю, його процедури і принципи, а також аудиту, є предметом досліджень відомих вітчизняних науковців: Бурковська А.В., Верьовкіна А.С., Гливенко В.В., Ігнатенко М.М., Коваль С.В., Козаченко А.Ю., Лень В.С., Меліхова Т.О., Мельник К.П., Новак Н.П., Плаксієнко В.Я., Старенька О.М., Шкапоєд В.К. та ін. У наукових працях названих та інших авторів здійснено встановлення завдань та функцій контролю й аудиту, їх нормативно-законодавче забезпечення; висвітлено етапи розвитку контролю й аудиту та засоби щодо удосконалення; напрями використання в управлінні аграрними підприємствами. Проте визначення та оцінка впливу контролю й аудиту на покращення обліку та адміністрування податків вимагає поглиблених розробок.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення можливостей контролю та його видів, насамперед, внутрішньогосподарського контролю, а також аудиту, у здійсненні та удосконаленні обліку й адміністрування податків аграрних підприємств та їх розвитку на перспективу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У широкому розумінні внутрішньогосподарський контроль як інструмент адміністрування є видом економічного контролю власника. Він являє собою систематичне й послідовне спостереження та перевірку ефективності використання активів та зобов'язань підприємства та їх відображення в обліку; організації виробництва з найменшими витратами ресурсів; повного збереження майна; профілактики безгосподарності та розкрадання, зловживань і помилок; дотримання законності й доцільності господарських операцій та процесів [1, с. 72].

Вони здійснюються керівництвом підприємства або уповноваженим ним посадовою особою чи контролюючим підрозділом. Метою контролю та аудиту є й формування великих інформаційних баз облікових даних для прийняття правильних управлінських рішень або їх коригування [2]. Безумовно, це і перевірка здійснення податкового обліку, правильного нарахування та своєчасної сплати податків.

Такий контроль або перевірки сприяють формуванню у працівників, фахівців, менеджерів відповідального та дбайливого виконан-

ня посадових обов'язків. У цьому й полягає великий економічний і психологічний ефект систематичного контролю, аудиту та перевірок щодо якості виконуваних робіт з управління і виробництва, отримуваної продукції або послуг. Метою внутрішньогосподарського контролю є оцінка подій і фактів господарської діяльності сільськогосподарських підприємств на предмет економічної ефективності, конкурентоспроможності та законності їх досягнення; забезпечення достовірності податкових нарахувань та надходжень.

Роль та зміст внутрішньогосподарського контролю й аудиту суб'єктів аграрного господарювання визначають поставлені перед ними завдання. У сукупності важливіших з них обґрунтовуються наступні положення [3–7]:

1) забезпечення законності, економічної доцільності та соціальної значимості здійснення господарських операцій і процесів, виконання управлінських рішень;

2) відслідковування достовірності, повноти та своєчасності відображення інформації в обліку, у тому числі податковому;

3) виявлення відхилень у процесі господарської діяльності від передбачених норм, нормативів, стандартів, правил, планів, договірних зобов'язань тощо;

4) встановлення причин відхилень, що виникли, доведення персональної відповідальності причетних осіб за їх наслідки;

5) попередження зривів, простоїв, помилок та зловживань у роботі структурних підрозділів та окремих працівників і посадових осіб;

6) персоніфікована оцінка кінцевих результатів працівника, трудового колективу, фахової відповідності; трудової дисципліни; рівня дотримання всіх вимог, що ставляться працівнику (колективу) в процесі господарської діяльності; ініціативності та креативності; сумлінності та бажання працювати; конфліктності та здатності до порушень;

7) вжиття коригуючих заходів і встановлення результатів управлінських впливів.

Внутрішньогосподарський контроль та аудит є складовими інструментами управління аграрними підприємствами та адміністрування податків, у т.ч. податку на доходи фізичних осіб, виступає засобом зв'язку між об'єктом і системою управління. Вони покликані надавати неупереджену інформацію щодо фактичного стану керованого об'єкта, фактичного виконання прийнятого рішення. Водночас, для них характерні відповідно до мети та виконуваних завдань і змісту, важливі функції: профілактична або попереджувальна; інформаційно-

аналітична; освітня та культурно-виховна; мобілізуюча й стимулююча.

Контроль та аудит здійснюються за каналами прямого зв'язку, основною місією якого є попередження можливих помилок і порушень. Саме в такому випадку проявляється попереджувальна (профілактична) функція внутрішньогосподарського контролю й аудиту. Це сприяє всім рівням управління в недопущенні або усуненні фактів можливих порушень і недотримання вимог чинного законодавства в майбутньому. Також він сприяє ліквідації явищ, які породжують безгосподарність з боку підприємств та випадки не дотримання ними вимог чинних нормативних і законодавчих документів у майбутньому [8, с. 162].

Наразі, зворотній зв'язок між суб'єктом і об'єктом внутрішньогосподарського контролю та аудиту є універсальним засобом одержання інформації. При цьому за каналом зворотного зв'язку відбувається виявлення помилок і недоліків. Таким чином, інформаційна або пізнавальна функція внутрішньогосподарського контролю й аудиту полягає у наданні інформації щодо стану об'єкта для прийняття необхідних управлінських рішень і проведення коригуючих дій. Завдяки цьому забезпечується ефективне функціонування об'єкта, що перевіряється — підприємства, його підрозділу, процесу тощо.

Не менш важлива роль відводиться й освітній та культурно-виховній функції внутрішньогосподарського контролю та аудиту. Завдяки їй працівникам прищеплюється почуття бережливості та вболівання за спільну справу, своє підприємство і його репутацію, відповідальне ставлення до виконання власних посадових обов'язків. Ознайомлення працівників з результатами здійснення внутрішньогосподарського контролю та аудиту сприяє підвищенню їх творчої активності, трудової дисципліни, креативності та створює можливості постійного забезпечення їх соціальних запитів і вимог.

Безумовно, що при здійсненні контролю та аудиту у процесі адміністрування податків виявляються не тільки недоліки, а й позитивні явища і процеси у діяльності аграрних підприємств. Останні як передовий досвід можуть використовуватися і в інших підприємствах. Тим самим реалізується мобілізуюча функція податкових перевірок, внутрішньогосподарського контролю, аудиту [9, с. 124]. Функції внутрішньогосподарського контролю полягають у сприянні діяльності аграрних підприємств різних форм власності й організації за допо-

могою економічних важелів і стимулів.

Таким чином, внутрішньогосподарський контроль та аудит за допомогою здійснення названих функцій є інструментами удосконалення обліку та адміністрування податків. Вони забезпечують практичні рекомендації щодо ефективного досягнення цілей аграрних підприємств шляхом реалізації тих або інших науково обґрунтованих, отже, й виважених управлінських рішень. В якості основних організаційних форм здійснення внутрішньогосподарського контролю та аудиту обліку й адміністрування податків виділяються [10—12]:

— ревізія, яка полягає в комплексній оцінці законності, достовірності, економічної доцільності, правильності організації та виявленні відхилень в обліку й звітності за всіма фінансово-господарськими операціями суб'єкта аграрної підприємницької діяльності;

— перевірка — оцінка та аналіз, що спрямовані на вивчення однієї чи декількох сторін фінансово-господарської діяльності підприємства. За обсягом вивчення матеріалу перевірка значно вужче від ревізії та, на відміну від останньої, не обмежена конкретними вимогами. Основна перевага перевірок полягає в їх оперативності;

— фінансова експертиза, яка передбачає оцінку фінансової спроможності об'єкта, що здійснює реалізацію проекту, обґрунтованість фінансових прогнозів, здатність своєчасного забезпечення покриття платежів за позичками, фінансові наслідки проекту для інвесторів, замовників і підприємств, що реалізують проект, держави.

— службове розслідування — це комплекс заходів з метою повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин вчинення посадовою особою дисциплінарного або іншого правопорушення, пов'язаного із здійсненням службової діяльності, виявлення причин і умов, що сприяли його вчиненню, встановлення наявності (відсутності) вини, її ступеня, а також установлення інших подій, обставин, що потребують з'ясування під час проведення таких заходів.

— слідство — це форма розслідування, яка полягає у виконанні органом слідства (слідчим) у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України, слідчих дій, спрямованих на збирання, дослідження, оцінку, перевірку і використання доказів у кримінальній справі, викриття осіб, які вчинили злочин, вжиття всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи, виявлення об-

ставин як тих, що викривають, так і тих, що виправдовують обвинувачення, а також обставин, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

— самоконтроль, який полягає в тому, що кожний працівник незалежно від місця його роботи й посади систематично співставляє результати своєї праці, праці колег, праці безпосередньо підлеглих (за кількістю, якістю й термінами виконання) з передбаченими посадовими обов'язками чи конкретними завданнями;

— внутрішній аудит — перелік облікових, консалтингових та аналітичних процедур з метою попередження виникнення помилок, оптимізації організаційно-управлінського процесу, нарахування і сплати податків підприємства.

Метою контролю розрахунків з бюджетом за податком з доходів фізичних осіб є підтвердження достовірності нарахованих сум податку з доходів фізичних осіб, своєчасності і повноти його сплати до бюджету згідно з вимогами чинного законодавства, виявлення відхилень та перекручень показників від законодавчо встановлених вимог, а також притягнення до відповідальності аграрного підприємства, що перевіряється, шляхом застосування фінансових санкцій та штрафів за виявлені за результатами перевірки помилки та порушення [13, с. 356].

Об'єктами внутрішньогосподарського контролю розрахунків за податками і платежами є розрахунки, що здійснює підприємство на рахунку 64 "Розрахунки за податками й платежами". Він охоплює такі важливі завдання як спостереження за дотриманням вимог податкового законодавства, виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом та державними цільовими фондами.

Основними завданнями контролю розрахунків з бюджетом за податком з доходів фізичних осіб є: дослідження форм і систем оплати праці, які застосовуються на підприємстві та з'ясування їх впливу на порядок розрахунків; ознайомлення з організацією обліку на підприємстві; перевірка правильності та якості складання реєстрів первинного, аналітичного та синтетичного обліку; перевірка правильності формування сукупного оподаткованого доходу за кожним окремим працівником; перевірка правомірності та законності застосування пільг з податку на доходи фізичних осіб; перевірка правильності визначення суми, яка підлягає сплаті як податок з доходів фізичних осіб; перевірка повноти і своєчасності сплати податку до бюджету.

Перевірка розрахунків за податками й платежами здійснюється за видами податків і пла-

тежів, і порядок її здійснення передбачає наступні напрямки дослідження:

— достовірність реєстрації підприємства як платника за належними видами податків, зборів, обов'язкових платежів, враховуючи особливості його практики підприємницької діяльності;

— дотримання вимог ведення поточних записів у первинному, аналітичному та синтетичному обліку операцій за розрахунками з бюджетом і цільовими фондами;

— правильність обчислення бази (об'єкта) оподаткування за видами податків і зборів;

— обґрунтованість застосовуваних ставок податків, зборів, обов'язкових платежів;

— правомірність використання пільг за податками, зборами, обов'язковими платежами підприємства;

— достовірність арифметичних розрахунків сум податкових зобов'язань за податками, зборами, обов'язковими платежами;

— своєчасність і повнота перерахування податкових зобов'язань за податками, зборами, обов'язковими платежами;

— правильність складання і дотримання термінів подання звітних форм податковим органам;

— реальність відображення залишків заборгованості в розрахунках з бюджетом та цільовими фондами за показниками фінансової звітності підприємства.

Важливим нормативним документом під час перевірки даної ділянки роботи є Податковий Кодекс України № 2755-УІ від 02.12.2010 р. На основі даних аналітичного обліку за рахунком 641, а також даних первинних документів, що дають підстави для нарахування доходу вибірково шляхом арифметичних перерахунків встановлюють правомірність визначення сукупного оподаткованого доходу окремих працівників. У процесі контролю й аудиту слід звернути увагу на правильність визначення загального оподаткованого доходу окремої особи.

У процесі перевірки правильності ведення обліку праці і заробітної плати, нарахування, зокрема, податку на доходи фізичних осіб в аграрних підприємствах перевіряючими звертається увага на такі основні питання, як [14]:

— фактична кількість працюючих, у тому числі осіб, які мають пільги з оподаткування податком з доходів фізичних осіб;

— наявність трудових книжок;

— існування випадків нарахування і виплати заробітної плати за договорами цивільно-правового характеру;

- існуючі форми та системи оплати праці та доцільність їх застосування на цьому підприємстві;

- факти виплат премій і матеріальної допомоги працівникам підприємства;

- порядок формування сукупного оподаткованого доходу;

- правомірність застосування податкових пільг з податку з доходів фізичних осіб;

- порядок здійснення утримань податку з доходів фізичних осіб;

- повнота та своєчасність сплати до бюджету належної суми податку з доходів фізичних осіб;

- наявність заборгованостей за підзвітними особами;

- існування фактів виплати заробітної плати у вигляді натуроплати;

- існування фактів оплати праці в іноземній валюті;

- узгодженість інформації, наведеної в регістрах первинного обліку з даними регістрів аналітичного і синтетичного обліку та звітності.

Оскільки розмір визначеного податку з доходів фізичних осіб напряму залежить від величини сукупного оподаткованого доходу, який найчастіше формується за рахунок нарахованої заробітної плати, цьому напрямку контролю слід приділити особливу увагу. При перевірці правильності ведення обліку відпрацьованого робочого часу перевіряючи звертають увагу на правильність оформлення табеля обліку часу, уточнює, чи враховувались невиходи й запізнення на роботу, перевіряє правильність підрахунку фактично відпрацьованого часу.

При перевірці оплати, нарахованої працівникам за встановленими окладами, увага звертається на час, фактично відпрацьований цим працівником, і відповідність отриманих сум його окладу за штатним розкладом та за відповідними наказами по підприємству [15, с. 5]. Необхідно перевірити первинні документи (наряди, маршрутні листи й інші первинні документи з обліку виробітку робітників) щодо правильності проведення розрахунків, повноти й правильності визначення сум за виконану роботу, правильності розрахунку бригадних нарядів. Аудитор повинен переконатись в правомірності нарахованої заробітної плати шляхом звірки обсягів виконаних робіт, виготовленої продукції, наданих послуг тощо.

При перевірці виплат заробітної плати за трудовими угодами, укладеними із приватними особами, ревизору необхідно проконтролю-

вати обсяг виконаних робіт, застосування відповідних розцінок і сум, випланих по закінченні робіт. При цьому особлива увага приділяється перевірці правильності оформлення договорів, наявності в них даних про виконавців. Також перевіряються строки та обсяги виконаних робіт, правильність і повнота здійснених виплат за такі роботи(послуги).

Після проведення контролю обліку та порядку визначення сукупного оподаткованого доходу перевіряється правильність здійснених утримань з нього. На цьому етапі ревизор перевіряється правильність застосування пільг та обчислення податку з доходів фізичних осіб. Якщо є пільгове оподаткування, то слід з'ясувати, на підставі яких документів воно було зроблено, чи правомірні здійснені розрахунки.

Також надзвичайно важливим є арифметичний перерахунок сум податку з доходів фізичних осіб за кожним окремим працівником, а також по підприємству в цілому. Ревизори повинні звернути увагу на те, що податок з доходів фізичних осіб нараховується на суму за вирахуванням податкової соціальної пільги, утримань до фондів загальнообов'язкового страхування. Наступним кроком ревизора є перевірка повноти і своєчасності сплати податку з доходів фізичних осіб до бюджету [16]. В такому випадку звіряються дані платіжних доручень і виписок установи банку з фактично нарахованими сумами податку з доходів фізичних осіб.

Для визначення загальної суми нарахованого податку з доходів фізичних осіб ревизору слід порівняти записи бухгалтерського обліку підприємства про нараховані суми податку (за кредитом рахунку 64 "Розрахунки за податками й платежами" за відповідним аналітичним рахунком "Розрахунки з бюджетом за податком на доходи фізичних осіб") із підсумками сум податку, визначених у розрахунково-платіжних відомостях.

ВИСНОВКИ

Практика контролю, аудиту перевірок свідчить, що найбільш характерними порушеннями у порядку нарахування та сплати, зокрема, податку з доходів фізичних осіб, є такі: порушення вимог законодавства щодо оформлення первинної документації з обліку праці та заробітної плати, що призводить до викривлення величини сукупного оподаткованого доходу; неправильне визначення сукупного оподаткованого доходу. Це тягне за собою заниження або завищення податку з доходів фізичних осіб; порушення законодавчо встановлених вимог щодо порядку застосування

пільг, у тому числі соціальної податкової пільги. Це також викривлює належну до сплати суму податку з доходів фізичних осіб; несплату податку з доходів фізичних осіб за операціями особливого характеру, що призводить до недоплати податку з доходів фізичних осіб.

Для проведення якісного та дієвого податкового контролю та аудиту розрахунків з бюджетом за податком доходів фізичних осіб потрібні такі джерела інформації: Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку (ф. № 1ДФ), штатний розклад, накази про призначення та звільнення працівників, Положення про преміювання, розрахунково-платіжні відомості, платіжні відомості, касові документи, особові листи, дані синтетичного обліку за рахунками 64 "Розрахунки з бюджетом" (за субрахунком "Податок з доходів фізичних осіб"), 66 "Розрахунки за виплатами працівникам", Довідки про виробництва сільськогосподарської продукції у приватних селянських господарствах (у випадку закупівлі сільськогосподарської продукції у населення), заяви про застосування податкової соціальної пільги, заяви про відмову від застосування податкової соціальної пільги, заяви працівників про надання матеріальної допомоги та інших виплат, лікарняні листи, розрахунок відпускних тощо. Їх всебічний аналіз та оцінка дозволяють контролю та аудиту надавати за отриманими результатами відповідні рекомендації для удосконалення обліку та адміністрування податків та бути дієвими інструментами цього процесу.

Література:

1. Гайдай В.І. Механізм державного регулювання ПДФО в умовах децентралізації влади в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 17. С. 69—74.
2. Ігнатенко М.М., Мармуль Л.О., Романюк І.А. Розвиток конкурентних стратегій підприємств в умовах глобалізації ринків. Економічний вісник університету. 2023. Вип. 57. С. 45—51.
3. Плаксієнко В.Я. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах: підручник. Київ: ЦУЛ, 2014. 448 с.
4. Ігнатенко М.М., Мармуль Л.О. Облік, оцінка й діагностика фінансово-економічних результатів діяльності у стратегічному менеджменті підприємств і організацій. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 6 (11). URL: <http://www.easterneuropebm.in.ua/11-2017-ukr> (дата звернення: 05.12.2024).

5. Бурковська А.В., Шкапоєд В.К. Сучасні особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств України. Modern Economics. 2017. № 6. С. 24—30.

6. Новак Н.П., Коваль С.В., Круковська О.В. Особливості системи оподаткування сільськогосподарських підприємств в Україні та напрями її вдосконалення з врахуванням зарубіжного досвіду. Економічний вісник університету. 2018. Вип. 39. С. 29—37.

7. Ігнатенко М.М., Сарапіна О.А. Вплив автоматизації обліку та фінансової звітності на безпеку підприємств. Економічний вісник університету. 2018. Вип. (1) 38. С. 47—53.

8. Мельник К.П. Наукові підходи до організації контрольноуправлінської діяльності підприємства. Приазовський економічний вісник. 2018. № 1 (06). С. 160—164.

9. Старенька О.М. Організація оперативного контролю в системі внутрішнього контролю на підприємствах. Причорноморські економічні студії. 2020. Вип. 58 (2). С. 121—126.

10. Мєліхова Т.О., Верьовкіна А.С. Удосконалення методики перевірки грошових коштів у національній валюті. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 1. С. 24—29.

11. Козаченко А.Ю. Історичні етапи становлення і розвитку внутрішньогосподарського контролю. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 3. С. 206—212.

12. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. Житомир: ПП "Рута", 2018. 444 с.

13. Лєнь В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік в Україні основи та практика: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2018. 576 с.

14. Пантелєєв В.П. Засади організації внутрішнього контролю підприємств. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. 2017. № 1—2. С. 15—22.

15. Ігнатенко М.М., Мармуль Л.О., Леваєва Л.Ю., Романюк І.А. Ідентифікація сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у сукупності форм організації діяльності на селі. Агросвіт. 2019. № 17. С. 3—7.

16. Pakhucha E., Sievidova I., Babko N., Romaniuk I. et al. Investigating the impact of structural changes: the socio-economic security framework. European Journal of Sustainable Development. 2023, vol. 12, Is. 1, Pp. 180—198.

References:

1. Hajdaj, V.I. (2019), "Mechanism of state regulation of personal income tax in the conditions of decentralization of power in Ukraine", Investments: praktyka ta dosvid, vol. 17, pp. 69—74.

2. Ihnatenko, M.M. Marmul', L.O. and Romaniuk, I.A. (2023), "Development of competitive strategies of enterprises in the conditions of market globalization", *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 57, pp. 45—51.

3. Plaksienko, V.Ya. (2014), *Bukhhalters'kyj oblik u vyrobnychkyh ta ahroservisnykh kooperatyvakh* [Accounting in production and agro-service cooperatives], TsUL, Kyiv, Ukraine.

4. Ihnatenko, M.M. and Marmul', L.O. (2017), "Accounting, evaluation and diagnostics of financial and economic performance in the strategic management of enterprises and organizations", *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 6 (11), available at: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/11-2017-ukr> (Accessed 05 December 2024)

5. Burkovs'ka, A.V. and Shkapoied, V.K. (2017), "Modern features of taxation of agricultural enterprises of Ukraine", *Modern Economics*, vol. 6, pp. 24—30.

6. Novak, N.P. Koval', S.V. and Krukova, O.V. (2018), "Features of the system of taxation of agricultural enterprises in Ukraine and directions of its improvement taking into account foreign experience", *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 39, pp. 29—37.

7. Ihnatenko, M.M. and Sarapina, O.A. (2018), "Influence of automation of accounting and financial reporting on the security of enterprises", *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 38 (1), pp. 47—53.

8. Mel'nyk, K.P. (2018), "Scientific approaches to the organization of control and management activities of the enterprise", *Pryazovs'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 1 (06), pp. 160—164.

9. Staren'ka, O.M. (2020), "Organization of operational control in the system of internal control at enterprises", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 58 (2), pp. 121—126.

10. Melikhova, T.O. and Ver'ovkina, A.S. (2019), "Improvement of the methodology for checking cash in the national currency", *Investysii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 24—29.

11. Kozachenko, A.Yu. (2021), "Historical stages of formation and development of internal control", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol. 3, pp. 206—212.

12. Butynets', F.F. (2018), *Teoriia bukhhalter-s'koho obliku* [Accounting theory], PP "Ruta", Zhytomyr, Ukraine.

13. Len', V.S. and Hlyvenko, V.V. (2018), *Bukhhalters'kyj oblik v Ukraini osnovy ta praktyka* [Accounting in Ukraine: basics and practice], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.

14. Panteleiev, V.P. (2017), "Principles of organization of internal control of enterprises", *Naukovyj visnyk Natsional'noi akademii statystyky, obliku ta audytu*, vol. 1—2, pp. 15—22.

15. Ihnatenko, M.M. Marmul', L.O. Levaieva, L.Yu. and Romaniuk, I.A. (2019), "Identification of agricultural service cooperatives in the aggregate of forms of organization of activities in the countryside", *Ahrosvit*, vol. 17, pp. 3—7.

16. Pakhucha, E. Sievidova, I. Babko, N. and Romaniuk I. (2023), "Investigating the impact of structural changes: the socio-economic security framework", *European Journal of Sustainable Development*, vol. 12, no. 1, pp. 180—198.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2024 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292